

1. Бибик, Д. (2020). Модель формування соціального лідерства у майбутніх соціальних працівників в умовах професійної підготовки. *Social Work and Education*. Vol. 7, № 4. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 483-496.
2. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка: курс лекцій. Київ: Компрінт, 2022. 558 с. С.55
3. Плєсканьов Д.В., Співак Я.О. (2024) Професійний імідж майбутніх соціальних працівників як наукова проблема. *Інноваційна педагогіка. Соціальна педагогіка*. Випуск 72. С.217-220.
4. Тернопільська В.І. Структура професійної компетентності майбутнього фахівця. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: Педагогіка. 2012. Вип. 9. т. 2. С. 208–213

Володимир Пришляк

кандидат медичних наук,

старший викладач кафедри психології та соціальної роботи,

Західноукраїнський національний університет, м Тернопіль

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті здійснено аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки студентів з особливими освітніми потребами в закладах вищої освіти. Розкрито концептуальні підходи, нормативно-правове забезпечення, технології організації і здійснення інклюзивної освіти здобувачів освіти особливими освітніми потребами. Мета дослідження полягає в аналізі зарубіжного досвіду інклюзивного навчання студентів з особливими освітніми потребами у закладах вищої освіти, виявленні його прогресивних ідей та визначенні шляхів їх імплементації в освітній простір України.

Ключові слова: інклюзивна освіта; студенти з особливими освітніми потребами; заклади вищої освіти, зарубіжний досвід, умови інклюзивного навчання.

Проблема інклюзивного навчання студентів з особливими освітніми потребами (ООП) набуває дедалі більшої актуальності в контексті сучасних завдань і викликів, які постають перед системою вищої освіти. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ, 2023), у світі налічується понад 1 млрд осіб з інвалідністю, що становить близько

16% населення) [1]. Згідно з даними Міністерства соціальної політики (2023 р.) в Україні ця цифра сягає 2,7 млн. осіб [2].

У міжнародній практиці країнами з найбільш прогресивним досвідом інклюзії в системі вищої освіти визнано Сполучені Штати Америки, Велику Британію, Швецію, Фінляндію та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. У США законодавчою основою правового захисту студентів з інвалідністю та ООП виступає федеральний закон Americans with Disabilities Act (ADA), який забороняє дискримінацію осіб з інвалідністю та особливостями психофізичного розвитку і гарантує рівні можливості в працевлаштуванні, державних послугах, транспорті та громадських місцях, а також забезпечує доступ до комунікаційних технологій. Ключовим законодавчим актом є: Individuals with Disabilities Education Act (IDEA) [3] – закон, що гарантує не тільки безкоштовну та належну загальнодоступну освіту (FAPE), а також забезпечення спеціальних освітніх послуг та супроводу, які відповідають індивідуальним потребам споживачів освітніх послуг. Провідним інструментом реалізації IDEA є Індивідуальна програма освіти (IEP – Individualized Education Program) [4] – освітня програма/документ, що законодавчо регламентує не тільки надання спеціальних освітніх послуг, але й надання/забезпечення психолого-педагогічної підтримки, здійснення корекційно-розвиткових заходів/занять та інших видів допомоги/сприяння/підтримки студентам з інвалідністю та ООП для їх ефективного навчання.

У переважній більшості університетів США функціонують служби підтримки (Disability Services Offices, Offices, (DSO), які ще називають центрами подолання бар'єрів в освітньому середовищі для забезпечення/надання необхідної адаптації/допомоги у реалізації успішного навчання і реалізації права на освіту кожним студентом. У США широкого поширення набули технології упровадження індивідуальних освітніх планів, адаптації освітніх програм та різноманітні інноваційні технології навчання.

Запозичення заслуговує досвід підготовки і формування готовності викладачів університетів до роботи із студентами з інвалідністю та ООП, а саме: їх уміння адаптувати свої курси до потреб студентів з ООП, знання інклюзивних методик навчання, уміння комунікувати зі студентами з ООП.

У американській системі спеціальної освіти важливим є принцип найменш обмежувального середовища (Least Restrictive Environment, LRE) [5], який означає, що студенти з інвалідністю та ООП мають мати можливість навчатися разом зі своїми ровесниками, отримуючи при цьому

необхідну підтримку/допомогу/сприяння для успішного навчання та універсального дизайну, що передбачає гнучкість у методах викладання, матеріалах і оцінюванні вже на етапі проектування освітнього процесу.

У Фінляндії система інклюзивної освіти студентів з інвалідністю та ООП регламентується законами Non-Discrimination Act (Закон Фінляндії «Про недискримінацію» (2014) [6] та Universities Act (558/2009) (Закон Фінляндії «Про вищі навчальні заклади (університети)» (2009) [7].

Однією з характерних особливостей фінської моделі інклюзивної освіти є системний і багаторівневий характер підтримки студентів з інвалідністю та ООП. У більшості університетів також функціонують спеціалізовані служби доступності (accessibility services), які координують надання освітніх послуг, адаптації світнього середовища, використання асистивних технологій, розробки індивідуальних навчальних планів та організації й забезпечення супроводу і підтримки.

Фінська система вищої освіти значну увагу приділяє впровадженню принципу «reasonable accommodations» (розумного пристосування), який лежить в основі гнучкості та індивідуалізації навчального процесу. Він передбачає зміну формату іспитів, подовження/збільшення часу на виконання завдань, упровадження альтернативних форм моніторингу/оцінювання, а також можливість дистанційного/змішаного навчання.

У забезпеченні інклюзивності освіти у зарубіжних країнах значну роль відіграють інституційні мережі, волонтерські та громадські організації. Так, наприклад, фінські організації, що працюють у сфері підтримки осіб з інвалідністю та ООП, сприяють розвитку доступного освітнього середовища, розробці навчальних матеріалів та адвокації прав студентів. В університетах поширеною є практика залучення спеціальних педагогів, психологів та соціальних працівників до освітнього процесу, які забезпечують комплексний супровід та підтримку студентів.

Висновки. Здійснений нами аналіз літератури та зарубіжного досвіду інклюзивного навчання студентів з інвалідністю та особливими освітніми потребами (ООП) у закладах вищої освіти (ЗВО) дав змогу виокремити ключові організаційно-педагогічні умови успішної професійної підготовки означеної категорії здобувачів освіти у ЗВО:

— нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти; формування інклюзивної культури, безбар'єрного простору та універсального дизайну як у суспільстві в цілому, так і у закладах вищої освіти, зокрема;

- упровадження інноваційних технологій інклюзивної освіти (інтеграція корекційно-розвиткової складової в освітній процес, даптація і модифікація освітніх програм, використання асистивних та цифрових технологій;

– готовність викладачів ЗВО до роботи з різними категоріями студентів з інвалідністю та ООП (сформованість інклюзивної компетентності, володіння методиками диференційованого та адаптивного навчання, здатність до командної взаємодії);

– упровадження психолого-педагогічного супроводу на засадах міждисциплінарності, командної взаємодії, тісної співпраці з громадськими, волонтерськими об'єднаннями, батьками та роботодавцями.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо у вивченні інноваційних технологій інклюзивного навчання студентів з інвалідністю та ООП у ЗВО та забезпечення студентам психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг.

Список використаних джерел

1. World Health Organization. (2023). Fact sheet: Disability [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>.
2. Міністерство соціальної політики України. (2023). Звіт про стан соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua>
3. U.S. Department of Education. Individuals with Disabilities Education Act (IDEA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ed.gov/laws-and-policy/individuals-disabilities/idea>.
4. U.S. Department of Education. Sec. 300.22 Individualized Education Program (IEP) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ed.gov/laws-and-policy/individuals-disabilities/idea>.
5. U.S. Department of Education. 34 C.F.R. § 300.114 Least Restrictive Environment (LRE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.ed.gov/idea/regs/b/a/300.114>.
6. Non-Discrimination Act (1325/2014) Non-Discrimination Act (1325/2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.finlex.fi/sv/laki/kaannokset/2014/en20141325.pdf>.
7. Universities Act (558/2009) [Electronic resource]. – Retrived from <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2009/en20090558.pdf>.